

TÜRK KAMUSAL TÜRESİNDE ÖZGÜÇ KURALI

Bundan on beş on altı yıl önce *İstanbulda güdülen ilk hukuk tezinin başına*, pek yaygın bir görüşe anıyıp bütün bir yolun ana çizgisi sayılmayağa değen «özgüç kuralını» geçirmiştim. Bunu anmam, uğraşacağımız soruğun da işbu kurala bağlı bulunmasından ileri gelmektedir. İşte bugün, Buyuruk rejimi dolayisile bu genel kurala bir kaç örnek daha getirmemiz, Hukuk bilgisinin saylığa doğru ilerlemesine yardım eder, sanırım. (1)

Tezimin ta başında belli bir çağda bir takım ayrı gücün nasılsa denkleşmesi ortaya yeni bir güc getirir demiştim. (2) Bunda Haydelbergin ünlü profesörü İellinek ile kavuşmuştum. O da, Hukuk rejimi, bir bakıma göre, belli bir çağ ile bir elde karşılaşan menfaatlerin denkleşmesi olarak alınabilir oyunda bulunmuştur. (3) Genel olarak denilebilir ki, belli bir kurgunun uyması gereken rejim, onun doğmasına yarayan ictimai akımların ortamıdır. Oriyunun (Hauriou) da burada bize uygun düşünceleri vardır. Hele denkleşmenin ictimai bilgilerde gerekliliğini pek korumuştur. (4)

(1) Tezimde en çok benimseme rejimi gözedildiği bilinmektedir.

(2) Y. Y. 8:

(3) Allgemeine Staatslehre, üçüncü basım: 1918; Y. Y. 97

(4) Principes de Droit public, 1910; Y. Y. 280 ile 270 - 273; Hauriou bu fikirlerini yargıya (Y. Y. 542) ve bütün soysal bilgilere yaymıştır. (Y. Y. 298 301 ve 350) Profesörün söyledikleri bütün düşündüklerimize uygundur. 350 inci Y. Y. ünde ileri sürdükleri kuralımızı büsbütün sağlamlar.

İşte adları geçen bilginler gibi, evrensel ünlü birer kişinin bize ön ayak olmalarına ne türlü sevinsek yeridir.

Türenin her hangi bir kolunda belli kurgu tiplerinden ayrılma, gücü işbu kurgu yüresine göre artıp eksilen bir kaynaşma kılar; rejimi böylece değiştirerek ortamı yeniden kuracak olan işte bu kaynaşmadır. Büyük sarsıntılardan, uzun savaşlardan sonra ortaya çıkan yeni biçimlerle işbu temele uymaktadır. Şöyleki: sarsıntı çıktığında ortada bulunan, *çarpışan akımların özgüç ortamı* eski kurgulara işleyip *yeni denkleşmeyi belirtir*. (1)

Eski kurguları koruyan akımların yeni ortamda az çok etker olarak işliyecekleri düşünülürse, hiç bir devrimin neden tükellenmediği kolayca anlaşılır. (2) Bu, özgüç kuralından ileri gelen, ondan ayırd edilemeyen, bir neticedir; sözlerimizi biraz açalım, göreceğiz ki her devrime yeni kurgu akımları gibi, eskileri de tesir eder. Şimdi, öyle kesin bir yöndeyiz ki koruma akımlarının yendiğinde devrimin adı bile ortadan kalkar. İşte, konumuz o kez ahımlıdır ki sonu bir olup olmamak kertesinedek varır. Tezimi göttüğümde profesör Zühtüye "Geschichtliche Kategorie,, için söylediğimi burada yenilemenin sırasındır; anılan profesör, özgüç kuralının edde belirmesi gitgide Geschichtliche Kategorie görüşüne vardığını; bu iki görüşün biri birinden ayrı bulduklarını benim ona isbat etmemin gerek olduğunu ileri sürdü. Konumuzun o çağ yönlediği e-e göre pek doğru olan bu sorguyu aydınlatmak için dedim ki: başlıca ayrılık Almanların Geschichtliche Katagorie görüşü her biçimi kendiliğinde, yani "sübjektif,, olarak gözetir; böylece daha çok belli bir el ile bir çağı gözetmiş olup ortaya koyar olmasındadır. Tersince, *özgüç kuralı genel bir bakışa yönelmiştir*, hem büyük bir yüre kavrar, hem de olanları yalnız belirtmeğe değil anlatmağa da anır. Biri küçük görgülerden belli bir biçime doğru giderse, ikincisi **ilkın bir yön belgeler, kuralı ortaya koyduktan sonra** ondan belli, gereken neticelerini çıkarır.

(1) Bu son tümseöz, konusunca tezimden alınmıştır Y. Y. 9. 1921

(2) Yeni rejimi şema olarak şu yolda bir denkleme ile göstermek gerektir:

$$X = \frac{S}{T \cdot M}$$
 Böylece denklemeği yalınlaşmış oluruz; tezimin sonlarına doğru dediğim gibi onun yerine daha genel olan $\sqrt{\frac{RT \dots SN \dots M}{(sm)}}$ denklemeği kullanılabilir. Sayıca (LogR - logS + logM) (logT - logN + logM) buna yakın olabilir. Burada hem logS, hem logN hiç değilse çıkara tesir edecekleri bellidir.

Şimdi uğraşacağımız, **kud rejimi** bir elde Buyurugun uymuş bulunduğu kurgu çeşididir. Bunun anlaşması için şunu bilmek ve belirtmek gerek olur ki: Yadulusların bir çoğunda göze çarpan *kud ile kon ikiliği Türklerde yoktur*; bu ayrılık Türk uluslarınca görüldüğünde (nerede bulunmuşsa) yadırganmıştır. Türk ocağını, soyunu başka bir yerde Romadaki benzerlerle karşılaştırdık. (1) Türkelinde kurguların birbirine uymaları ocak, soy, kend ile bunların büyükleri olan siyb, boyla el arasında bir karşılık gözedilmesini korumuştur. Türkün siyasal varlığı ile uruk kurguları benzerler. Belli bir çağda Romada daha önce Kimirlerle Etilerde ve onların batı kolu sayılan Etrusk birliklerinde bu benzeyiş hep vardır. *Böyle bir benzerliği ancak bütün şu varlıkların ulusal birliği, yahud yakınlığı anlatabilir.* Kısa kesmek için bunlara tek bir kökün dalları gibi bakmalıdır. Ne oldukları ancak böylece kavranılır.

Her nerde olursa olsun, *Türkün kurduğu bir ülkede* en yüksek kud en ulu kona doğru gitmiştir. Etilerde, Kunlarda, (2) orta Asya ile Uç doğuda bu biçimi görürüz. Tersince Uç batıda siyasal kudun bulunduğu yerin sonda en ulu kon olduğu gözümüze ilişir. Bir akımın ayrı gözüken şu iki yüzü bunu belirtir ki, sonda kon ile kudun bir elde toplandığıdır. Genelce şunu belgelememiz Türk elinin her yerinde kurgularda görülen birliğin iyice anlaşılması içindir. Soysal Türk varlığında derin izleri sezilen, ilkin yalnız soyla boyda belirip en eski kurunlarda çok geniş bir yüre kaplıyan, en sonunda bir yandan nomda Zarat Huştra ile Parslara bile işlerken, kamların doğuya, Etilerle Romalılardan batıya yaydıkları inanlar dolayısıyla yer alan ocak imi (3) öbür yandan el ile yuvayı sarıyordu. Burada biz, buyuruk rejimi ile uğraşacağımızdan, şu konunun ancal ulusal yüzünü, el ile ülke böleklerinin siyasal kısmını göz önünde tutmaya çalışacağız.

İleri gitmeden şurasını da belirtelimki Hukuk bilgisi bugün sayılığa doğru bir tükellenme geçirmektedir. Hem de henüz şu devriminin başlangıcında bulunuyor. Dolayısıyla sağlam bir temele daha yeni kavuşan işbu bilgi kolu bir çok sınama yollarına kapılmıştır ki son

(1) Capitolium, ikinci sayı Patria Potestas ile Atakudun farkı (Y. V. 96-109)

(2) Kun, Batı boylarının Hun adını verdiği Altaylı elin öz adıdır.

(3) Ocak - bark iminin bu yayılmasını boy ile ondan küçürek toplantılar için burada araştırarak değiliz. Ne düşündüğümüz toplu olarak Capitoliumda okunabilir. (Y. V. 96 - 108)

yıllarda bile kılıksal (descriptif) çağını aşmış bulunmamakta idi; Hukuk bilgisinin bugünkü tükellenmesi doğruca sayılığa anıktadır.

*
*
*

Bununla beraber eski türelerine kör körüne bağlanıp bilginin attığı dev adımlarının izlerini görmek istemeyen bir sürü hukukçular vardır, böylece bunlar, çağları geride kalmış bir takım anlamları değişmez birer temel sanmışlardı. Hukuk, soysal bilgiler arasındaki yerine göre Fizyoloğya benzer: dayandığı kurallar sınanmış yaşama yollarıdır. Dahası var, en iyi birer yaşama yoludur. Hukuk kurallarına karşı gelmek soysal benlikte çarçabuk izini belli eder. Bir kargaş çıkar... Ve bunun sonu karşı gelinen kuralın yuresine göre bir karışıklık doğurur.

On iki yıl önce Yeni mecmuada yazmış olduğumuz bir yazıda o çağda yeni olan bu anlamın ilerde büyük bir yer tutacağını, Hukuk bilgisinin de sayılığa doğru yönelmesi gerek olduğunu uzun uzadıya göstermiştim. Oradaki yazımı bir kezde burada tekrarlayacak değilim. Yalnız şu bağlantısını zikretmekten kendimi alamıyorum. "Artık hukuk bilgisinin vazifesi de, ancak... realiteyi olduğu gibi söylemekten ibaret kalacaktır.", (1)

İşte bu düşünce dün olduğu gibi bugün de yazımızın temeli olacaktır. On iki yıl önce pek az kişinin böyle geniş olacağına inandığı Türk inkilâbının ortaya atmış bulunduğu yeni biçimin o zamandaki bilinen eski biçimlerden hiç birine bağlı olmayan, Türkün öz benliğinden doğan ve batıda benzerleri (c o n v e n t i o n n e l) deye anılan bir biçim olduğunu ilkin yazmış olmakla bugün öğünsem yeridir. Son zamanlarda inkilâp kürsisinde okutulanlar şu görüşümüzü tükellendirir; son Türk devriminin kurduğu buyuruk rejimi, ulusun öz benliğinden kopa gelen bir biçim olduğunu orada bulunan profesörlerin ağzından, araştırmaları sonunda dinledik. (2)

Burada gücümüzün yettiği kadar, buyuruk rejiminin kurgularını bir yandan özgüç kuralına nymaları dolayısıyla araştıracaksak, öbür yandan da genel olarak, Türkün yahut Türkelinin anıldığı kurgu biçimlerinin evrensel buyuruk rejimindeki yerlerini belirtmeğe çalışacağız. İşte yazımızın birinci kısmında daha çokca sayılığ güde-

(1) Yeni mecmua, 4 üncü sene, Y. V. 213, sayı 76, Türk inkilâbı.

(2) Bay Kemal, Tengrişenk, enstitüde 23 ile 25 birinci kânun kursları

ceğimiz gibi ikinci kısmında bir sınama temelini gerçekten atmış sayılabiliriz. Bir kaç yıl önce söyleyeceklerimizi pek aykırı bulacak olanlar çok olurdu; bugün artık bunların ışık yüzü görmek tayı gelmiştir, sanmaktayız. Yalnız bir kaç yerin çok eskidenberi yazılmış olduğuna göre okuyucuların oralarını bir göz atışta ayırd edeceklerini bildiğimden, işbu yerlerin arasında bulabilecekleri eski örneklerin, eski yazma yollarının üzerinde durmamalarını dilemek isterim.

*
* *

Şimdi konumuza dönelim: Yer yüzünde bir çok el, ayrı ayrı yerlerde bir çok kaanlık kuran Asovalı (demek ki orta Asyalı) alplıların en son ulusal bir kültür kurarak yurd edindikleri dört geniş yüre vardır. Buraları sırasile:

1 — İlk kaynakları ve öz yurdları sandığımız Himalaya, Ural, Altay dağları, Çin ovası ile Hazar denizinin arasındaki büyük yurd.

2 — Kara denizden Ak denize, Balkanlardan Hazar denizine dayanan ikinci bir yüre bulunur ki Kafkas ile Balkanın güneyindedir.

3 — Kara denizde Kırımdan, eski Kazan hanlığına kadar çıkan düz bir çizginin doğusuna düşüp bir yandan Yayık ırmağına ve öteden Urala dayanan topraklardır ki Don ile İdil ırmaklarının suladıkları yerlerdir.

4 — Tuna ve Savanın bir yandan, Erdil dağlarıyla Karpatların özge yandan çevreledikleri Macar ovasile Erdildir.

Böyle olmakla dört yurdun erki, çokluk yadların eline düşmüştür. Örnek olarak ikiye bölünen Azarlılar, Çin boyunduruğunu yeni sarsan doğu Türkistanlılar; kendi benliklerini uyuşturucu bir nom kuralı altında yitirmiş gibi görünen Tibetlileri gösterebiliriz. *Macarlar pek çok batı tesiri gördülerse de öz kurgularını kayıra bilmişlerdir.* Bugün Macarların ulusal bir kültürlerinin varlığı göze çarpar; sınırlardaki budunlarında en kızdıkları, işbu kültürle başa çıkıp az bile bulunsalar, Macarları kendi kültür çevrelerine alamadıklarıdır.

Macarlardan başka *özbeyliğini elde eden Türkler Oğuzlardır.* Daha doğrusu Oğuzların bir koludur. Anadolu da tek tük kunnarda varsa da bunlar pek azlıktır. Batıda bir aralık çok idiler, sonraları bir kaç köy adından başka yerde hiç izleri görünmez

oldu. Bugün bile, gerek Anadolu'da gerekse daha güneyde yukarıda adları geçen *Oğuzlara karışıp küçük Asyanın yerlileri denilebilecek bir ulus varsa, o da Etilerdir.* Bunlar Oğuzlardan önce Anadolu'da yerleşmiş olan, birlikler ile büyük bir kültür kurmuş bulunan, yalnız Kimirlerden sonra göçtükleri bilinen bir Türk ulusudur.

Sonradan gelen *Oğuzlara karıştıklarından*, Anadolu ile Rum elinde bugün yaşayanlar arasındaki nisbetleri ölçülemez. Bununla beraber, özgeleri bir yana bırakılırsa, bunu yarı yarıya saymak doğrudur sanırım. Yunlarla Kunlar yüzde beşi geçmez, onları yüzde on saysakta Oğuzlarla Etilere yüzde kırk beşer nisbet düşmesi gerek olur. (1)

* * *

İrk rejimi dolayısıyla genel olarak Türkelinde, daha dar olmak üzere Anadolu'nun içinde buyuruğun kurgu düzenine bir göz atmak istersek ilkin bunların en büyüğü sayılıp ulusal bir alanı bulunan devleti görürüz. Burada gerekliliği en ileride bulunan şey tıpa tıpa uyar, anlamı toplar bir tarif yapmaktır. Hem uymakça, hem özlükçe başka bir yerde yapmış olduğum şu tarifin yettiğini sanmaktayım: "Devlet iyi kötü bir taazzuv sayesinde işlerini idareye azmetmiş ve hariçle kendini, efradının idrakine göre az çok müterabit ve mütesanit bilen bir insan cemiyetidir.", (2) Gürülüyor ki burada ben, daha çok özbeyleğe, güreme, kişilerin anlayışına göre kendisini dışarıyla bağlı tutmasına yer vermiştim. Sonradan girip, Elin her tükellenme çağında bulunmayan, şimdi de birinci kırat bir yer tutan - toprağın belli olması gibi - temellerin bu tarife girmesi pek uygun değildi. Yalnız şunu bellemeliyiz ki yukarıda yaptığımız kısılmış tarifte, *Geschichtliche Kategorie* görüşünden kurtulmak için, her çağ ile her yere uygun gelsin diye istenerek işlenmiş bir unutkanlık vardır. Yoksa bugün ancak gürem belli sınırlar içinde oturmakla ve kurumun düzenile devlet sayılabilir: çağımızda güçlerin denkleşmesi bu iki şartın koşulmasını borç kılmıştır.

İşte bu andan (3) kalkarak, Erk rejimini şöyle bir gözden

(1) Oğuzlar yalnız Anadolu'da değil Hazar denizi kıyısına dek buldukları gibi orta Asyada ve Rumelinde bulunur. Başka başka kurumlarda bu elin başında bulunan hanlar şu boylardan idi: 1 - Kayı, 2 - Bayındır, 3 - Salur, 4 - Kınık 5 - Kayı (ikinci defa)

(2) Yeni mecmua, dördüncü sene. Türk inkılabı: Y.Y. 213.

(3) An (Ang), notion, Begriff manasındadır.

geçirirsek batı yazarlarından bir çoğuna bilginin son sözü gibi gelen "El güçlerinin ayrılığı", kurum yasalarının tarihinde belli bir çağ ile bir yurede en uygun kılıktır: ancak bu olabilir ve bundan başka bir şey olamaz. Dolayısıyla bir "Geschichtliche Kategorie"dir ve böyle kalmaktan kendisini kurtaramaz. Daha genel bir alanı bulunabilmek için *bütün biçimlerin üstünde evrensel kuralların uyarı*, bütün içtimaî diriliği içinde tutacak bir denklemin değeri hiç eksilmiyen bir imi *olmaklağı gerektir*. Güçlerin ayrılığında, henüz özgüç kuralını bile her çağda kaplıyacak bir genişlik, *bir kaç devrimi* içinde yaşatabilecek bir *özlük göremiyoruz*. (1)

İşte bu kısırlığından dolayı, tarihte yüce bir yeri bulunduğunu bizim de onayladığımız işbu görüşü, bir çoklarının diledikleri gibi genel olarak tanımlayamayız. Kurun içinde nasıl bir niciliği (keyfiyeti) varsa olsun sayılığa doğru giden bir bilginin anaçizgilerinden biri kılığına giremez. (2)

Dediklerimizi bir az daha genişleterek şuna varabiliriz ki sıyasal bir varlıkta güdülecek erek her hangi bir görüşün kayrılmasındansa *ictimai güçlerin denkleşmesidir*. Örnek olarak ta kimsenin İsviçrede Kud güçlerinin denk olmadıklarını ileri süremeyeceğini, bunun karşısında güç ayrılığı temelini sözde güdüle geldiği çok Ellerde gerçekten bir denklik olmadığını söyleyebiliriz. Burada seçilen örneğin İsviçre gibi bir kurultay hükümeti bulunması bize daha çok elvermiştir. Çünkü bu biçim Türkelinin 1920 denberi yeniden diriltiği rejimdir. Her ne kadar önceden bir kaç yerde karışıklık zamanlarında görülmüşse de sürdüğü görülmemiş, onu getiren sarsıntı kesildimi gene eski biçimlere dönmüştür. Yalnız İsviçrede yerleşerek kalmış olduğu için örneğimizi bu son Elden almağı onaylı bulduk.

Bununla beraber artık örnekler çoğalmağa başlamıştır, gözlerimizin önünde koca bir kaanlık, ucu kurultay törüsüne çıkan bir yola anımıştır. Bütün dominyomlarla birlikte ağır bir ictimai tükellenme geçiren bu El, hükümet kurguları dolayısıyla pek yavaş bir evrim geçirirse de çıkan güç denkleşmesi pek *çok süren bir yurddur*. Kurguları ağır ağır değiştiği kadar çok dayanan, böyle

(1) Genel olarak bellemelidir ki evrensel kuralların uyarı, soysal bir kaç devrimi sarsılmaksızın aşabilir. Ancak böylece bir Geschichtliche Kategorie olmaktan kurtulabilmeğe doğru yol alır.

(2) Bütün bu güç ayrılığı için yazdıklarımızın özü Türk inkilâbı diye Yeni mecmuada çıkan yazımızda vardır.

denenmiş olan bir ülkenin kurultay biçimine doğru yollanmış olması da ilerinin evrensel rejimi bugün bizim gütmekte birincilerden bulunduğumuz bir biçim *olacağını gösterir bir imdir.*

Avrupanın batısında görüp belgelediğimiz bu iki örneğe karşı doğusunda da iki örnek bulabiliriz. Bunların biri korkunç bir siyasal sarsıntının izlerini daha dünede taşıyordu; denilebilir ki, uzun geridönmesine yüz tuttuğu şimdi bile, geçirdiği devrimin neticelerini sayıya katması gerek olan büyük komşumuzun temel yasasında görülen bir çok orijinallikler, bu sarsıntının bıraktığı göze çarpan izlerdir. Artık bugün "Sovyet,, rejimi için, doğrudan doğruya Türkçe yazılmış olsun, yabancı bir dilden çevrilmiş olsun, meraklılara geniş bir araştırma yüresi açılmıştır. Yalnız Sovyet Rusyasının da son on beş yıl, bir kurultay rejimine uymuş olduğunu göz önünden kaçırmamak gerektir. Temel yasalarından alınmış bir kaç dizinin burada zikredilmesi komşumuzun *Ellik kurumunda demokrasi ülküsüne* bir kaç yerde *çok yakınlaştığını* göstermek dolayısıyla değerlidir: (1)

II. Rus onovluğu özgür ulusların istedikleri gibi birleşmeleri temeli üstüne kurulup...

VIII... Üçüncü şuralar kurultayı... törünün temelini kurup her bir ulusun kendi işçileriyle köylülerine Rus birliği kurgularına nasıl ve ne yolda karışıp karışmamak istediklerinin bırakılmasını buyurur.

Birinci örnek böyle siyasal bir devrimi göz önüne getiriyorsa da ikinci öyle değildir. Tersince kendi sınırlarının içerisinde barış ile uzluğu güden siyasal bir varlıktır. Kendi yurddaşlarıyla konuşan bir Türk artık bunu anmasa bile konumuzun öz yurdumuz Türkeli olduğunda okuyanların hiç işkili bulunmaması gerektir. 1924 temel yasası kurultay hükümeti biçiminin kayrıldığını pek açıkca gösterir.

(1) Bu temel yasası üçüncü dernekler kurultayının onaylandığı 19 temmuz 1918 yasasıdır. Bir çok yerleri sonradan değiştirilmiş olmakla beraber yukarıdaki sözlere dokunulmamıştır. 15 mayıs 1928 de yeni mecmuada çıkan Türk inkilâbı yazımızda bütün bunlar daha geniş bir bakıma göre anlatılmıştır.

İşte bu yasada buyuruk rejimini bildiren belgeler çok iyi derlenmiştir. Böylece buyuruğun bir kurultayda (kamutayda) toplanıldığını, ve hükümet biçiminin de, *kudun burada toplandıgına göre*, pek oranlı sayılacak bir san ile, kamutayın adı ile anılacağını belirtir. Ne yazık ki **Türkün gönlünden kopan kurultay hükümeti biçimini kayırmakta bu kadar ileri giden oray temel yasada** büsbütün başka bir akımdan kopup her nasılsa kurgularımızın arasına sıkışmış olan sonadek yadırgayacağımız, batıdan alınmış *bir kaç yargu bulunmaktadır*. (1) Burada 1924 yılı 20 nisanı günlemeci ile çıkan bu yasanın bir az teze elden onaylandığını belgelemek gerektir; doğrusu da başka başka iki akımın özgüç ortamı, bunların henüz daha kaynaşmadıkları bir çağda ancak bu kertede olabilir. (2)

Türkelinde kurultay buyuruğu biçimi, 1924 temel yasa ile başlamıştır. 85 sayılı 1920 günlemeci ile yarılan temel yasında da *Kurultay Buyuruğunun bütün belgelerini görürüz*. Bundan dolayıdır ki siyasal kurgularımız işbu yasadan beri başka bir akıma doğru yol tutmuş oluyorlar. İşte bu da belirtir ki **dönemecin başlangıcını** - hiç olmazsa Anadolu için - 1920 yılına, belki de *Sivas toplanmasına çıkarmak gerek olur*. **Ulu önderimiz Atatürk de** bundan değildir ki Sivasda olan toplantıyı ilk ulusal kongre saymış, Ankarada kine ikinci kongre adını takmıştır? (3)

Bu görüş yolu, bir yandan Anadoluda teklikci (unitaire) bir onovluk doğururken, özge yandan Karadenizin öte kıyısında birleşik bir devlet ortaya çıkarıyordu. Bu iki ülkede özbeyliğine kavuşmuş uluslar ayrı yollar tutarken ikisinin oray biçim içinde benzer kurguları vardı. **Ulusal Kud**, gerek orada gerek burada birer kurultaydadır, Kudu kurultay yerine kullanan bakanlarla Başbuğ onun üyelerindedir. Bu biçim İngilterenin ağır ağır anıdığı ve İsveçrenin bugün yaşadığı "Directorial", rejimi de aşarak Fransız ile İngiliz tarihinde eşi bulunan "conventionnel", şekildir ki Kud ile konun birleşmesi neticesini sağlam olarak tükellendirir.

(1) Bunların izi bulunduğu yerleri, önceden Kültür bakanlığının onayladığı bir yazıda göstermiştim.

Bu yazı Fransızca yazılmış olup bir Fransız mecmuasında çıkmıştır. Yakında Türkçeye de çevirip burada da bastıracağım.

(2) Tuttuğumuz yol, özgüç kuralının İrk ile Buyuruk rejimine uyduğunu göstermektedir. Bu konumuzu unutmayalım.

(3) 10 Mayıs 1931 günlemecinde M. K. Atatürkün üçüncü kongreyi açış söylevine bakılsa dediklerimiz açık olarak gözükür.

*
* *

Bugün Türkelinin içinde bulunduğu tükellenme kısılığı ve baylavlı oluşu dolayısıyla gerçekten *uz içinde geçen bir devrimdir*. Buna göre ağır ilerleyiş kuralları değil, özgüç kuralının kendisi yaraşır: Buyuruk rejiminin değişmesini ictimai tavların özgüç ortamı belirtir. Hem de denkleşme - en büyük ayrılık da kendini burada göstermektedir - son olumda yalnızca bir sayı ulamı değil, değirmi denklemesidir. İmi ($X = \log M + \log N \dots - \log A$) diye gösterilebilir; daha genel bir im olarak $x = \frac{VM^2 N^2 \dots C^2}{A^2 \dots B^2}$ formülü de kullanılabilir. Yalnız bunun kökimli olduğu unutulmamalıdır.

İşte Türk devrimi böylece kesin bir biçime girer, onda bulunan ictimai tavların öz gücü belli olduktan sonra bir ortam çıkarılması ile Hukuk Bilgisi de sayılı bir oluşa doğru büyük bir adım atmış olur. Yukarıda söylediğimiz gibi, bu görüş yolu her bakımdan Türk kültürüne daha uygun geldiğinden akımında bize ancak yarayabileceğini kestiririz. Yoksa batının her hangi bir Elinde başka bir türlü buyuruk rejimi işlediğinden, Türkün özbeylik savaşının armağını olan bir törü biçimine kıymayalım: onu kuranlar başbuğlukta buldukça kendi gönülümüzün içinden kopup gelen bu şekli dik, diri tutacaklarına inan besleriz.

Bu günkü temel yasalarında bulunan buyuruk rejimi, *kud ile konun bir kiside olması, yalnız Türkeline kısılmış olan bir niçiklik değildir*. Türk kültürüne pek uygun olduğu su götürmezsedde, şurası da göz önünden kaçırılmamalıdır ki batı bilginlerinden en büyüklerinin bile yermeğe başladıkları parlamanter yol - ki ilkin İngi-liz kurum Türesinin yanlış bir özgertisinden doğup yapılan yanlışlıkta, belki de kolay bir anlatma yolu olduğundan, durakalınmasından ileri gelmiştir - doğuya pek geç olarak yabancılardan geldi(1).

Kud ile kon ayrılığı, kökü *Ur kendlisi bulunan İbraama dayanan uluslarda da yoktur*; ne araplar ne de yahudiler bu yolu benimsiyememişlerdir. Onun için İslam ve İsrail tarihlerini de yuresine alamamıştır. İlk kurunlarda Arap kültürü en çok başkan hükümetine yönelen bir buyuruk rejimi kurmuştu.

(1) Yani Rusya, İran, Osmanlı meşrutiyetlerle gene batıdan gelmiştir. Sovyet ülkesile Türkelinde bugün büsbütün silinmiştir. İranda daha sonu gelmemiş bir tükellenme geçirmektedir.

Bu rejim gerçekten birer cumur başbuğu olan ilk dört halifenin vaktinde kuruldu. Emevilerle Abbasilerin bir kısmı kurunlarında da sürdü. Sonraları arap kurgularına işleyen türk ile pars türeleri büsbütün bu ayrılığın karşı gelenlerinden; işte böylece en son, islam tarihi akımını ele alıp, sayılan üç ulusun ortaklaşa kurdukları (şuubilik) kulturundada böyle bir ayrılığın bulunmayacağı pek iyi kestirilebilir.

Parlamanter bir törüde, bir yandan gerçekten kudu elinde bulunduran bir topluluk ile özge yandan elinde kud kalmamış, konca daha ulu sayılan bir başkan vardır. Burada Başlık, tıpkı bilgide metafizik düşüncelerin rolunu oynar, temeli onlar gibi kuru bir sandır. İşte batı hukukcuları arasında bu benzerlik önce — Bordo Hukuk Fakültesinin dekanı olup üç dört yıldan beri ölen — (Duguit) nin gözüne çarpmıştır. Beş büyük cild kaplayan El kurumuğu (esasiye) Hukuku denebilir ki bu görüşü son neticelerine dek vardiirmek için yazılmıştır. Doğru düşünmek ve sözünü esirgememekle adı çıkan anılan bilgin, sonra çıkardığı El kurumuğunun ikinci basımında oray sıradan bir an olan kişil (*Subjectif*) Hukuka çatarak insanların görülen ve sezilen bir varlığı metafizik bir düşünce ile anlatmağa kalkışmalarına kızarak diyorki (. . . "işbu varlık,, insanlıktan ayırd edilemeyen uydurma bir ihtiyac ile (anlaşılır): her vakit insan gördüğü bir varlığı görmediği bir san ile anlatmasını, doğrudan doğruya tanıyarak bildiğinin arkasında onun desteği, töreliği sandığı göremediği bir niçilik bulundurmağa doğru sapmıştır, böyle bir gereklik duymuştur.) (1) İşi bu kerte genişletmek yanlışır, sanırız; bununla beraber bukadarcık bir yanlıştan düşüncelerimizin temelinde bir değişiklik olacağını düşünmemekteyiz: tersince fikrimizin temeli hiçte değerini yitirmez; biz Türkler, kulturumuz böyle bir yanlışlığı kavramadığından bunun çevresini daha güzel seçebiliriz. Bu yanlışlık daha çok German ve İskandinavlara öz olan, onların kulturundaki bir eksiklikten ileri gelir. Duguit de bunu imlemek istemiştir.

(1) *Traité de Droit Constitutionnel*, C. I, V.V 10; — daha aşağıda yazan düşündüğünü şöylece genişletmiştir: (işte şu olumun arkasında bir gücün varlığı sanılmıştır: . . . örnek olarak elektrik gücü ve bu çeşit her hangi bir tav gibi; yaşamak için bir can, çörlük için bir çortavı . . . olduğunu sanmışlardır. İşte öylece kendilerine karşı olan her zorlamanın az çok belli bir kargaşalık doğurduğu kişil ve soysal konuların arkasına kişil (*Subjektif*) Hukuk deye anılan metafizik bir san konulmuştur).

İşte burada özgüç kuralına uyan (yahut uyması gerek olan) görüşün akımını onbeş yıldan beri gözönünde tuttuk ve okurlarımıza canlandırdık, bu konuyu tek bir yazıda tüketemeyeceğimizi pek iyi bilen yurddaşlarımız, bu soruya yeniden döneceğimize ve işbu kuralın bir kaç yüzünü araştıracağımıza kanabilirler. Yalnız Erk ve ed de değil, kural Hukukun genel bir yasağı olduğundan, başka kurgularda da izleri bulunabilir.

T. D. A. K. Üyelerinden
Dr. E. SERDENGEÇTİ